

Súhrn poznatkov slúžiaci k metodike obnovy kaštieľa v Jelšave

SÚHRN POZNATKOV SLÚŽIACI K METODIKE OBNOVY KAŠTIEĽA V JELŠAVE

QUO VADIS/ alebo pár poznámok k obnove kaštieľa Coburgovcov v Jelšave

December 2022

Andrea Moravčíková a Miroslav Janšto

V príspevku sa budem snažiť zhrnúť výsledky kolokvia a následné otázky a pripomienky ktoré vyslovili jeho účastníci. V dňoch 29. až 30. novembra 2022 sa konalo na pôde Coburgovského kaštieľa v Jelšave kolokvium venujúce sa obnove tohoto impozantného objektu. Po oboznámení s problematikou a celkovým stavom kaštieľa zúčastnení odborníci diskutovali o postupoch a možnostiach obnovy. Bodom kolokvia bolo aj predstavenie návrhov obnovy a využitia študentami Slovenskej technickej univerzity, fakulty architektúry, katedry UNESCO. Pretože základný zámer projektu obnovy absentuje bolo potrebné zdefinovať postup pri obnove kaštieľa s jeho možným funkčným využitím. Najviac medzi zúčastnenými rezonovali dve základné témy a to najšť vhodnú metodiku obnovy pre komplexnú prezentáciu kaštieľa a druhá téma bola jeho využitie, funkcia a udržateľnosť. Pri obhliadke objektu sa objavil prvý problémový bod, že v severnej časti kaštieľa vzniká komplexné, akoby samostatné centrum, jednotka pod názvom „Kaštieľ Coburgovcov v Jelšave - historické, remeselné a ekologické centrum Gemera“, nerešpektujúca určitý jednotiaci zámer obnovy celku. Navrhnuté je obnoviť a sfunkčniť interiér ako aj exteriér a prevádzka bude celoročná. Zároveň je vo východnej časti dobre ukrytý

Súhrn poznatkov slúžiaci k metodike obnovy kaštieľa v Jelšave

a oceňovaný ďalší samostatný celok známy pod menom, zážitkové ubytovanie ČIERNE DIERY. Južná, reprezentatívna časť je využívaná pre potreby projektu, ktorý za pomoci nezamestnaných sanuje jeho základnú údržbu. V časti objektu plánuje aj banskobystrický kraj zriadiť envirocentrum. I samotné mesto deklarovalo, že by v kaštieli chceli organizovať podujatia, oslavy, prípadne zriadiť krčmu..... Takže zhrnuté - z hľadiska využiteľnosti kaštieľa bude každé krídlo, prípadne jeho časť mať inú funkciu. Dospeli sme k názoru, že ktorá inštitúcia, či jednotlivец okolo kaštieľ prejde, ten sa snaží zanechať nejakú pečať. Ale je toto cesta?

Tak a teraz pár poznámok k výsledkom kolokvia.....

Ad 1. Zhodnotili sme stav kaštieľa, ktorý je celoplošne prekrytý novou krytinou s následným odvedením povrchových vôd, vykonali sa základné odvodňovacie práce na objekte. Kaštieľ je dlhodobo zakonzervovaný, stabilizovaný a nehrozia mu také poruchy, ktoré by mali za následok deštrukcie.

Ad 2. Vzhľadom na docielenie stabilnej klímy voči vnútorným konštrukciám, kultúrnym vrstvám je nutné v ďalšom kroku uzatvoriť otvory. Vytvoriť okná, dvere. V tomto kroku je nutné spracovať štúdiu, projekt na uzatvorenie otvorov v celom objekte. Problematické sa budú javiť okenné a dverové výplne v severnom rekonštruovanom krídle. Nemyslíme si, že je nutné sa inšpirovať týmito otvormi. Tu nastupuje výber projektanta so skúsenosťami z historickými objektami, inšpiráciou pôvodnými otvormi na obdobných objektoch až k vypracovaniu realizačného projektu podľa ktorého by sa konkrétne vypracovávali, revidovali, repasovali, prípadne vytvárali nové otvory.

Súhrn poznatkov slúžiaci k metodike obnovy kaštieľa v Jelšave

Ad 3. Bezpodmienečne určiť konkrétne využitie kaštieľa. Jeho funkciu. V súčasnosti je pre tak malú samosprávu nemožné financovať tak obrovský kaštieľ, čo si uvedomujú aj k viazanosti obnovy severného krídla a jeho následnej prevádzky. Možnosť vytvoriť niektorú z foriem neziskovej organizácie, v ktorej by mala aj samospráva svoje zastúpenie by možno bolo optimálne. Treba prihliadnuť aj na fakt, že cez grantové systémy sa môžu žiadať finančné prostriedky aj na udržateľnosť projektu, aktivity. Poukazujeme na projekt banskobystrického samosprávneho kraja LITTERA v susednej Revúcej. Tento ambiciózny projekt chce do lokality priviesť návštevníka presne za účelom prežitia zážitku v interaktívnej expozícii. Možno aj toto je cesta, ktorá by spojila opustený objekt bývalého gymnázia a historický objekt kaštieľa.

Ad 4. Na kolokviu prezentované návrhy využitia a funkcie kaštieľa od študentov Stu sú inšpiratívne. Sú to reakcie mladých ľudí na veľkolepé využitie prispôbované tendenciám 21. storočia (výťahy, ubytovanie, wellness.....) zaujímavé záležitosti, ale pre Jelšavu? Veríme, že študenti pri obhliadke objektu in situ v plnej miere nenavnímali atmosféru malého, spiaceho mestečka so spustnutými monumentálnymi stavbami, zašlou slávou a domácim obyvateľstvom. Nebezpečenstvo pri týchto návrhoch je, že sa môže niekto nájsť a bude ich brať ako reálne. Môže to viesť k absurdnému projektu a zrazu niekde v kaštieli môže vzniknúť ambiciózny projekt odtrhnutý od reality a popierajúci pamiatkové hodnoty a hmotnú podstatu pamiatky bez jej rešpektovania.

Obnovu drží na „odbornej“ úrovni len jedna osoba, ktorá ťahá tento kolos, s viac či menej úspešnými realizáciami. Je vôbec možné, aby to šlo len na jednej osobe a keď áno, tak dokedy?

Súhrn poznatkov slúžiaci k metodike obnovy kaštieľa v Jelšave

Pár poznámok na záver.

Východiskovým bodom pre obnovu je zámer vlastníka, ktorý si myslíme nie je presne vyšpecifikovaný. Deklarované bolo len sezónne využitie objektu.

Je cesta začať kúskovať objekt, realizovať v ňom tú – ktorú funkciu a takto v malom sa pokúšať zháňať finančné prostriedky na ten, ktorý konkrétny projekt? Čo by malo potom spájať kaštieľ ako celok. Fasáda? Nádvorie? Správca?

Alebo sa pokúsiť nájsť cestu von s tým ako objekt vyzerá dnes a len ho konzervovať vrátane omietok, kameňa, štuky. Uzatvoriť okenné a dverové výplne a ponechať svojmu osudu? Neznamená to, že by sa v kaštieli nič nedialo. Prezentovanie pivníc s možnosťou ich využitia samostatne zážitkovou formou, hrou ako napr. escape room..... Kvalitný tím mladých by dokázal zážitkovo nájsť využitie práve týchto priestorov.

Konzervačný proces prinesie autenticitu materiálov, ich citlivú konsolidáciu v súlade s funkčnými potrebami národnej kultúrnej pamiatky.

Príkladov konzervácie objektov môžeme aj na Slovensku vidieť niekoľko. Cesta, ktorú som absolvovala na obnove lučeneckej Synagógy mi pripomína cestu kaštieľa. Mala som však obrovskú výhodu. Mala som spolupracovníkov, ktorí chceli. Monument Synagógy bol tak viditeľný, že hnacím motorom obnovy boli aj samotný Lučenčania.

Synagóga, tak ako aj kaštieľ si zhodou vzácných historických udalostí zachovali neobvykle vysokú mieru architektonickej, materiálovej a výtvarnej autenticity. Tieto hodnoty boli pri obnove Synagógy východiskovým potenciálom.

Súhrn poznatkov slúžiaci k metodike obnovy kaštieľa v Jelšave

Proces konzervácie synagógy vychádzajúci zo zložitých podmienok rekonštrukcie stavby sprevádzali neistoty, opakované utvrdzovania optimálnej obnovy a neustále overovania riešení každého detailu s vierou v úspešný koniec. Vôľou širšieho kolektívu, ktorý sa zúčastnil komplikovaného procesu, vzniklo výsledné dielo. Každý krok metodika obnovy v boji s ekonomickými možnosťami, technickými normami, nárokmi zákonov požaduje profesijnú zodpovednosť. Individuality osobností aktérov obnovy sú určujúcim prvkom vedúcim k výslednému dielu.

Kvalita procesu obnovy diela je závislá na invencii zúčastnených, na profesionálnej súčinnosti základného tímu a na kooperácii so širším okruhom spolupracovníkov, ktorí zdieľajú spoločné hodnoty, stotožňujú sa s cieľom, sú schopní svojou odbornosťou a skúsenosťami ju garantovať.

Výsledkom je ukážka stabilizácie pamiatky ako zdroj inšpirácie pre odborníkov, tak i pre poučenie verejnosti a posilnenie jej vzťahu ku kultúrnemu dedičstvu.

Výsledné dielo je závislé na spolupráci s ľuďmi, ktorí sú ochotní pristúpiť k úlohe s rešpektom, uznávať authority a podľa svojich možností sa zapojiť do spoločného diela na profesionálnej úrovni.

Toto je cesta profesijnej zodpovednosti zodpovedných za obnovu.

Ďakujem za pozornosť.

A na záver by som chcela zdôrazniť, že ide o otvorený materiál, prispôbený aktuálnej situácii a podmienkam, ktorý sa nebráni vstupu odbornej verejnosti s cieľom určiť konkrétne vízie obnovy a prezentácie kaštieľa v budúcnosti, v časoch finančne priaznivejších.